

تحلیل سیاسی هفته (۶)

بررسی روابط با پارلمان اروپا و لغو سفر هیئت پارلمانی اروپا

مقدمه

سفر پیش‌بینی شده یک هفته‌ای هیئتی به ریاست خانم تاریا کرونبِrg^۱ از پارلمان اروپا به کشورمان حدود ۲۴ ساعت قبل از انجام لغو گردید. نقش سفرهای پارلمانی در دیپلماسی، آثار سفر مذکور و دلایل لغو و پیش‌بینی اتفاقات احتمالی در آینده ذیلاً بررسی می‌گردد:

پارلمان اروپا و نقش آن در دیپلماسی

دیپلماسی پارلمانی یکی از ابزارهای غیرمستقیم در عرصه سیاست خارجی محسوب می‌شود و وزارت خارجه متولی اصلی روابط بین کشورهاست. امروزه مجالس قانونگذاری نیز در تلاشند تا حد ممکن نقشی در دیپلماسی رسمی و در طول سیاست‌های رسمی هر کشور ایفا کنند. از این رو گروه‌های دوستی پارلمانی در مجالس مختلف کشورها شکل گرفته و در دیدارها و رفت‌وآمدهای دوجانبه سعی بر این است که درک متقابلی از نیازها و تقاضای طرفین به عمل آید تا در ارتباط و تأثیرگذاری مجالس بر دولت‌های متبوع خویش، فرآیند تصمیم‌ها سریع‌تر، کارآمدتر و مناسب‌تر انجام شود. خصوصاً آنکه دیپلماسی پارلمانی لزوماً با محدودیت‌ها و پروتکل‌های دیپلماسی رسمی مواجه نیست و می‌تواند فراتر از چشم‌اندازهای موجود در دستگاه‌های رسمی عمل کند. مجالس قانونگذاری همچنین در نقش‌های برجسته و جدی‌تری مانند قانونگذاری، سؤال، تحقیق و تفحص و حتی استیضاح می‌توانند در سیاست خارجی ایفای نقش کنند.

پارلمان اروپا نیز مانند سایر پارلمان‌ها، البته با محدودیت‌های مخصوص به خود در سیاست خارجی نقش ایفا می‌کند. پارلمان مذکور جدای از اتحادیه اروپا نیست و در قالب اتحادیه مذکور و سیاست‌های تدوین شده از سوی آن عمل می‌کند. اتحادیه اروپا دارای پنج رکن است:

پارلمان اروپا که نماینده مردم کشورهای عضو است، شورای وزیران نماینده کشورهای عضو و کمیسیون اتحادیه اروپا که وظیفه‌اش تنظیم فعالیت‌های اتحادیه است، دیوان دادگستری که قوانین را تفسیر و اجرا می‌کند، دیوان بازرسی که بر بودجه اتحادیه نظارت دارد. پارلمان اروپا قدرتمندترین نهاد از بین نهادهای مذکور است و اعضای کمیسیون اروپا که نقش کلیدی در اتحادیه اروپا دارد را عزل و نصب می‌کند. بنابراین سیاست‌های اتخاذ شده از سوی اتحادیه اروپا نسبت به سایر کشورها به صورت غیرمستقیم تحت تأثیر پارلمان اروپا قرار دارد.

علاوه بر تأثیرگذاری بر تصمیمات اتخاذ شده از سوی اتحادیه اروپا نسبت به سایر کشورها، پارلمان خود مستقیماً در دیپلماسی عمومی نقش آفرینی می‌کند. آنچه که پارلمان اروپا به عنوان یک رهیافت کلیدی هدفگذاری کرده است، تأثیرگذاری بر دیگر

1. Tarja Cronberg

کشورها در چارچوب هنجارهای مورد قبول اتحادیه اروپا می‌باشد. هنجارهای مذکور برگرفته از ارزش‌های مبتنی بر دموکراسی لیبرال است که پارلمان تلاش می‌کند در کنار قدرت اقتصادی و سیاسی اتحادیه اروپا، با کمک گرفتن از سازمان‌های مردم‌نهاد و ارتباط با شخصیت‌های ناراضی، هنرمندان و نویسندگان و دعوت از آنها برای سخنرانی در پارلمان اروپا و اعطای جایزه، بحث از اقلیت‌های قومی و دینی، ارزش‌های مذکور را ترویج داده و بر افکار عمومی کشورهای هدف تأثیر لازم را بگذارد.

البته ارتباط پارلمانی با پارلمان اروپا لزوماً منجر به تحت تأثیر قرار گرفتن دیپلماسی عمومی از سوی این نهاد نخواهد شد، بلکه چه بسا بتوان با گفتگو و ارائه راهکارهایی، مناسبات دوجانبه جهت همکاری پارلمانی را تعریف کرد و از سوءتفاهم‌ها کاست و حتی می‌توان از اختلاف‌نظرهای موجود در بین گرایش‌های چپ و سبزها با محافظه‌کاران در پارلمان اروپا بهره برد و جهت‌گیری و شدت سیاست‌های اتخاذ شده از سوی پارلمان را تحت تأثیر قرار داد. خصوصاً آنکه کشوری مانند جمهوری اسلامی ایران و بالطبع نمایندگان مجلس شورای اسلامی لیست بلندی از انتقادات و مطالبات مشروع را می‌توانند در این‌گونه رایزنی‌ها طرح کنند: از مغایرت بخش قابل توجهی از تحریم‌های اتحادیه اروپا با همان ارزش‌های انسانی که اتحادیه مذکور و پارلمان اروپا از آن دم می‌زنند گرفته تا رفتارهای دوگانه و متناقضی که اتحادیه نسبت به رژیم صهیونیستی و رژیم‌های سرکوب‌گر منطقه خاورمیانه همچون بحرین و عربستان و پذیرایی و دعوت از گروهک‌های تروریستی مانند منافقین از خود بروز می‌دهد.

سابقه مناسبات پارلمانی با جمهوری اسلامی ایران

حضور رسمی نمایندگانی از پارلمان اروپا در گفتگوهای دوجانبه با نمایندگان مجلس شورای اسلامی به سال ۱۳۸۱ برمی‌گردد. در آذرماه سال ۱۳۸۱ اولین دور از مذاکرات ادواری ایران و اتحادیه اروپا حول موضوع حقوق بشر در تهران برگزار شد. در این مذاکرات و دوره‌های بعدی آن که تا سال ۱۳۸۳ ادامه داشت، نمایندگانی از پارلمان اروپا و نمایندگانی از مجلس شورای اسلامی در ترکیب هیئت‌های طرفین دیده می‌شدند، اما ارتباط رسمی با پارلمان اروپا از سال ۱۳۸۳ شروع شد و در سال ۱۳۸۴ دفتری نیز از سوی جمهوری اسلامی ایران در اتحادیه اروپا شروع به فعالیت کرد که روابط پارلمانی را نیز تسهیل می‌کرد. علیرغم تصویب پیشنهاد آقای المار بروک^۱ رئیس کمیته وقت امور خارجی اتحادیه اروپا مبنی بر راه‌اندازی دفتر اتحادیه مذکور در تهران، این قطعنامه هنوز اجرایی نشده است.

نخستین نشست اجرایی مستقیم و مستقل نمایندگان مجلس شورای اسلامی با نمایندگان پارلمان اروپا در آبان‌ماه ۱۳۸۵ در بروکسل، دومین نشست در دی‌ماه ۱۳۸۶ در تهران و سومین نشست در آذرماه ۱۳۸۷ در بروکسل بوده است. طی سه سال گذشته چهارمین نشست سه بار به تعویق افتاده بود که یکی از آنها در سال ۱۳۸۸ و با توجه به حوادث پس از انتخابات ریاست‌جمهوری آن سال، نمایندگان اروپایی مخالف سفر با لابی گسترده، آن را لغو کردند. در مهرماه ۱۳۸۹ نیز پارلمان اروپا برای سفر هیئت خود به ایران شرط لغو حکم سنگسار یکی از مجرمان زن در ایران را مطرح کرد که با مخالفت ایران مواجه شد. آخرین موعد سفر، درست یک سال قبل یعنی آبان‌ماه ۱۳۹۰ بود که با تلاش لابی ضد انقلاب خارج از کشور و صهیونیست‌ها انجام نشد.

اعلام خبر حضور هیئت پارلمانی اروپا در ایران برای نشست چهارم در حالی اعلام شد که کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس نیز در مهرماه سال جاری، در تکاپوی نهایی کردن طرح دیپلماسی پارلمانی با هدف حضور فعال مجلس در

1. Elmar Brok

عرصه سیاست خارجی بود. این سفر هرچند از سوی ایران با استقبال مواجه شد، اما در آن سوی مرزها مخالفینی داشت. گروه اول برخی از نمایندگان پارلمان اروپا که عمدتاً در جناح راست قرار می‌گیرند مانند آلیو ویدال کوآدرا^۱، استروان استونسون^۲ و حتی المار بروک با این سفر مخالفت کردند و آن را با توجه به تشدید تحریم‌های اروپا علیه کشورمان، علامت خوبی ندانسته و معتقد بودند که ایران از آن استفاده سیاسی می‌کند. گروه دوم آمریکایی‌ها بودند. دو سناتور آمریکایی که عضو کمیسیون روابط خارجی مجلس سنا نیز می‌باشند در نامه‌ای به مارتین شولز^۳ رئیس آلمانی پارلمان اروپا خواستار لغو این سفر شدند. گروه سوم لابی صهیونیست‌ها بودند که در نامه‌ها، بیانیه‌ها و مصاحبه‌های خود خواستار لغو این سفر شدند. آنها ضمن اتهام‌پراکنی علیه جمهوری اسلامی ایران ناخرسندی خود را از این سفر ابراز کردند.

آخرین اقدام در بهانه‌جویی برای مخالفت با این سفر با اعطای جایزه پنجاه هزار یورویی سال ۲۰۱۲ به دو تن از محکومان دادگاه‌های ایرانی، از سوی پارلمان اروپا و مشروط کردن سفر هیئت به دیدار با آنها و اعطای این جایزه صورت گرفت. مارتین شولز رئیس پارلمان اروپا ۲۴ ساعت قبل از انجام سفر شرط مذکور را طرح و ضمن ستایش از دو فرد مذکور و انتقاد از ایران اعلام کرد که اگر دولت ایران مانع دیدار مذکور شود، هیئت پارلمانی اروپا، فوراً ایران را ترک خواهد کرد. متعاقب چنین شرطی، عکس‌العمل مقامات کشورمان نیز مخالفت با چنین پیش‌شرط و لغو سفر به دنبال آن بود.

تحلیل لغو سفر هیئت پارلمانی اروپا

چگونگی لغو آخرین تلاش برای برگزاری دور چهارم ملاقات پارلمانی بین ایران و اروپا به‌گونه‌ای است که می‌تواند علل متضادی را به ذهن متبادر کند. مرور چگونگی موضع‌گیری نمایندگان پارلمان اعم از موافق و مخالف سفر مزبور حداقل دو تحلیل مختلف را موجب می‌شود.

تحلیل اول اینکه نمایندگان چپ و راست در پارلمان اروپا در سناریویی، بحث ملاقات پارلمانی را مطرح و آن را در رسانه‌های عمومی برجسته کرده و در ضمن تبلیغات منفی علیه کشورمان با یک مانور حقوق بشری و قهرمان‌سازی از برخی شهروندان ایرانی، ملاقات مزبور را با ناکامی مواجه ساختند. تحلیل دوم مبنی بر وجود اختلاف جدی بین اعضا و حتی کشورهای اروپایی در نحوه تعامل با ایران است، اما از آنجا که موافقین ارتباط با ایران در اقلیتند نمی‌توانند ایده خود را پیش ببرند و لذا علیرغم برخی تلاش‌ها، نتیجه مثبت نمی‌باشد. البته این نکته را باید یادآوری کرد که اختلاف مزبور به معنی همسو بودن اقلیت با جمهوری اسلامی ایران محسوب نمی‌شود بلکه فقط اختلاف در نحوه تعامل است. ترکیب هیئت پارلمانی و گرایش‌های سیاسی و سخنان آنها بیانگر برتری تحلیل دوم می‌باشد.

رئیس هیئت خانم تاریا کرونبورگ^۴ فنلاندی از گروه سبزها معتقد بر عمل کردن رویکرد دوسویه تحریم و گفتگو از سوی اتحادیه اروپاست و این سفر را به مثابه تمرین ساختن پلی ارتباطی با ایران دانست. ژوزف وایدن هولزر^۵ نماینده سوسیال دمکرات از اتریش که پیشنهاددهنده مذاکرات با ایران بود، مذاکرات را همیشه مهم می‌داند و معتقد است که تحریم علیه ایران

1. Alejo Vidal Cuadras
2. Struan Stevenson
3. Martin Schulz
4. Tarja Cronberg
5. Joseph Weidenholzer

پاسخگو نیست و تفاهم با طرف دیگر را ضروری می‌داند. خانم کورنلیا ارنست^۱ عضو چپ‌های آلمان و معاون کرونبرگ هم با ویدن هولزر هم‌عقیده است و می‌گوید اگر کسی به جای جنگ مذاکره بخواهد، باید یکی باشد که این مذاکره را شروع کند. دو عضو دیگر هیئت خانم دورانت^۲ از بلژیک که عضو سبزه‌است و خوان فرناندو لوپز آگیلار^۳ اسپانیایی سوسیالیست، می‌باشند.

گرایش سیاسی و حزبی افراد مذکور و سخنان آنها بیانگر اختلاف‌نظر جدی بین اعضای پارلمان اروپا جهت چگونگی ارتباط با ایران است. خصوصاً وقتی که انتقادات و اعتراض‌های سایر اعضا را (به یاد آوریم) که اکثراً از گرایش‌های محافظه‌کار و منصوب به کشورهای هستند که در دشمنی با جمهوری اسلامی ایران پیشگام می‌باشند، این اختلاف‌نظر بیشتر معنا می‌یابد.

بدین ترتیب اگر تحلیل دوم را مبنا قرار دهیم لغو سفر پارلمانی هیئت اروپایی یک شکست برای پارلمان اروپا محسوب می‌شود. مخالفین سفر مذکور که در سه گروه در بالا توضیح داده شدند، با فشارهای رسانه‌ای توانستند اکثریت نمایندگان را با موضوعی حقوق بشری و هنجاری که از مأموریت‌های اصلی در دیپلماسی عمومی پارلمانی اروپاست به سمتی بکشانند که جایزه ساخاروف را ۲۴ ساعت قبل از انجام سفر برای دو تن از محکومان ایرانی تخصیص دهند و با ایجاد حساسیت در سفر هیئت مذکور به ایران مسئولین کشورمان را به عکس‌العمل وا دارند که البته عکس‌العمل مذکور قابل دفاع و منطقی است، اما نتیجه آن، لغو سفر و رضایت آمریکایی‌ها و صهیونیست‌ها می‌باشد. در واقع پارلمان اروپا تحت تأثیر فشار آمریکا و صهیونیست‌ها قرار داشته و هم‌راستا با آنها اقدام می‌کند. ضمن آنکه سیاسی و ابزاری بودن تخصیص جایزه مذکور امری بدیهی است. اتحادیه اروپا و پارلمان اروپا چشم خود را بر جنایات صهیونیست‌ها در فلسطین می‌بندد و ملل مظلومی همچون بحرین و عربستان را نادیده می‌انگارند و در عین حال به خودشان جایزه صلح نوبل هم می‌دهند. اتحادیه اروپا هم‌راستا با سیاست‌های دوگانه آمریکا در قبال جمهوری اسلامی ایران در تلاش است تا به اصطلاح از طریق انزوای سیاسی کشور، باعث تغییر رفتار و محاسبات ایران در جهت امتیازدهی به غرب گردد.

البته ناکامی پارلمان اروپا در استمرار رابطه‌ای همراه با احترام متقابل با مجلس شورای اسلامی، به معنی نادیده گرفتن پارلمان‌های کشورهای اروپایی نیست؛ بلکه می‌توان در عوض با برخی از کشورهای اروپایی که نمایندگان آنها دیدگاه مناسبی نسبت به ایران دارند، ارتباط برقرار کرد و هیئت‌های دوستی پارلمانی را با آنها فعال کرد. این راهبرد می‌تواند به یک آلترناتیو مؤثر در برابر اقدامات خصمانه پارلمان اروپا تبدیل شود.

1. Cornelia Ernst
2. Isabelle Durant
3. Juan Fernando Lopez Aguilar